

УДК 338.48:004.738.5(477.82)
DOI: 10.31732/2663-2209-2024-73-127-131

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СМАРТ-ТУРИЗМУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА КИЄВА ЯК ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ)

Олексій Кара¹, Олена Міхо², Марія Растворова³

¹Магістрант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: karaov@krok.edu.ua

²Доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: mikhooi@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1547-5597>

³Кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: rastvorovamo@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9174-1610>

STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF SMART TOURISM: GLOBAL EXPERIENCE AND UKRAINIAN PERSPECTIVES (ON THE EXAMPLE OF THE CITY OF KYIV AS A TOURIST DESTINATION)

Oleksiy Kara¹, Olena Mikho², Mariia Rastvorova³

¹Graduate student, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: karaov@krok.edu.ua

²Associate professor of the Department of Tourism, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: mikhooi@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1547-5597>

³Ph.D., Associate professor of the Department of Tourism, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: rastvorovamo@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9174-1610>

Анотація. Стаття присвячена аналізу сучасного стану та основних трендів у галузі смарт-туризму з акцентом на вплив цих технологій на розвиток міського туризму. Метою статті є аналіз світового досвіду впровадження смарт-технологій у туризмі та визначення перспектив їхнього застосування для українських туристичних дестинацій, зокрема міста Києва. Методологія дослідження базується на аналізі літературних джерел, статистичних даних та емпіричних спостережень. Результати розкривають потенціал смарт-технологій у покращенні якості туристичних послуг та збільшенні привабливості міста Києва для туристів. У дослідженні висвітлено сутність концепцій «смарт-сіті» та «смарт-туризм». Проаналізовано динаміку показників розвитку туристичної сфери столиці України за 2020-2022 роки, позиції міста в світових рейтингах смарт-міст та документи, що визначають впровадження концепцій «смарт-сіті» та «смарт-туризму» в столиці України. Авторами запропоновано перелік заходів задля посилення позиції міста Києва у цих рейтингах та зокрема розвитку напрямку смарт-туризму в столиці України як туристичній дестинації. Автори досліджують глобальні інновації та технологічні рішення, що сприяють ефективному туристичному менеджменту, і адаптації цих підходів у контексті України, з особливим фокусом на Київ. Розглядаються потенціал і виклики, пов'язані з імплементацією смарт-технологій у сфері туризму, які можуть підвищити привабливість Києва як туристичної дестинації. Стаття надає стратегічні рекомендації для розвитку смарт-туризму в Україні, виходячи з аналізу світових кращих практик та місцевих специфік. Дослідження вказує на необхідність подальших наукових досліджень у сфері смарт-туризму для вдосконалення інфраструктури та залучення більшої кількості туристів до міста. Розробка стратегій, які включають смарт-технології в туризмі, може стати ключовим фактором залучення туристів та підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій на міжнародному рівні.

Ключові слова: смарт-туризм, смарт-місто, смарт-технології, туристична дестинація, інформаційно комунікаційні технології.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 2, бібл.: 22

Abstract. The article is focused on analyzing the current state and principal trends in smart tourism, with particular attention to the impact of these technologies on urban tourism development. The aim is to examine the global experience of integrating smart technologies into tourism and to assess the future applications of these technologies for Ukrainian tourist destinations, especially the city of Kyiv. The research methodology includes the review of literary sources, statistical data, and empirical observations. The findings demonstrate the potential of smart technologies to enhance the quality of tourism services and to boost Kyiv's appeal to tourists. The study elucidates the concepts of "smart city" and "smart tourism." It also examines the tourism development indicators in Ukraine's capital from 2020 to 2022, Kyiv's status in global smart city rankings, and the documents that guide the implementation of "smart city" and "smart tourism" concepts in the city. The authors propose a set of actions to improve Kyiv's standing in these rankings and to specifically advance the field of smart tourism in the capital as a tourist destination. They investigate global innovations

and technological solutions that aid efficient tourism management, and how these methods can be adapted to the Ukrainian context, with a special focus on Kyiv. The potential and challenges related to deploying smart technologies in tourism, which could enhance Kyiv's attractiveness as a tourist destination, are discussed. The article offers strategic recommendations for advancing smart tourism in Ukraine, drawing on global best practices and local conditions. The research underscores the necessity for ongoing scientific inquiry into smart tourism to augment infrastructure and draw more tourists to the city. Developing strategies that incorporate smart technologies into tourism could be crucial in attracting tourists and elevating the international competitiveness of tourist destinations.

Keywords: Smart tourism, smart city, smart technologies, tourist destination, information and communication technologies

Formulas: 0, **fig.:** 0, **tabl.:** 2, **bibl.:** 22

Постановка проблеми. Розвиток і впровадження інноваційних інформативно-комунікативних технологій є однією з основних тенденцій в сучасному світі – digital-технології проникають в усі сфери життя та економіки, включаючи туризм. Концепція смарт-туризму визначається ЄС як «напрямок, що полегшує доступ до туристичних та готельних продуктів, послуг, просторів та вражень за допомогою інструментів на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)» [17]. Цілком зрозумілою є необхідність у стандартизації подібних технологій.

Оцінка відповідності для смарт-туристичних напрямків, за стандартами UNE 178501 та UNE 178502, спрямована на підтримку інновацій у туризмі для створення конкурентних послуг та забезпечення сталого розвитку туристичних напрямків, доступних для всіх. Основні критерії оцінювання включають інновації, технології, доступність, сталість та управління. Стандарти визначають індикатори та інструменти для покращення конкурентоспроможності та якості туристичного досвіду [16]. Ці стандарти є частиною інструментів для розвитку смарт-міст [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасної проблематики зі смарт-туризму висвітлюють

такі науковці як А. Гонзалес, А. Росі, Т. Нам, Т. Пардо, Дж. Лазароу, М. Роша, Г. Піро, І. Чанчі, Л. Греко, Д. Боггіа, П. Камарда та інші. У дослідженні були використані нормативні документи та державні програми («Міська цільова програма розвитку туризму в місті Києві на 2020 - 2024 роки», «КИЇВ СМАРТ СІТІ 2020», «Smart stad-strategi för Stockholm», «Smart Nation Singapore»).

Формулювання цілей статті. В цій статті автори мають на меті уточнити сутність понять «смарт-місто» та «смарт-туризм», а також проаналізувати стан і перспективи впровадження концепцій «смарт-місто» і «смарт-туризм» в Україні на сучасному етапі на прикладі міста Києва як туристичної дестинації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Смарт-місто є більш широким поняттям ніж смарт-туризм і визначаються як міське середовище, що за підтримки всеосяжних систем ІКТ здатне пропонувати передові та інноваційні послуги громадянам та туристам. Тобто смарт-туризм є складовою смарт-міста. Також в межах останнього виникають і такі поняття як: Смарт-мобільність, Смарт-врядування, Смарт-довкілля, Смарт-життя, Смарт-громадянин. Однак важливо розібратися у передумовах виникнення цих понять.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «смарт-місто»

Автор	Визначення
Алонсо Гонзалес, А. Росі (2011)	Державне управління або органи влади, що надають (або мають на меті) набір послуг та інфраструктури нового покоління на основі ІКТ
Т. Нам, Т. Пардо (2011)	Гуманне місто, що має численні можливості використовувати свій людський потенціал і вести творче життя
Дж. Лазароу, М. Роша (2012)	Виклик майбутньому, модель міста, де технології служать людині та покращують якість її економічного та соціального життя
Г. Піро, І. Чанчі, Л. Греко, Д. Боггіа, П. Камарда (2014)	Смарт-місто задумане як міське середовище, що за підтримки всеосяжних систем ІКТ здатне пропонувати передові та інноваційні послуги громадянам для покращення загальної якості їхнього життя

Джерело: побудоване авторами [1, 6, 7, 8]

Отже, до смарт-туризму та смарт-міста додається ще один термін - Індустрія 4.0. або Індустріальна революція. Це певний період часу, коли завдяки інноваційним рішенням, які розповсюджуються у всьому світі, змінюється життя більшості людей, а саме розподіл їх часу та можливості. Станом на сьогодні відбувається процес саме 4-ї індустріальної революції [8].

Важливо зауважити, що попри термінологічну різницю між поняттями «смарт-місто» та «Індустрія 4.0», поняття індустрії завжди було невід'ємною частиною концепції міста. Важливо розглядати розвиток Індустрії 4.0 як складову створення смарт-міст. Тому, що саме це явище не тільки надало інноваційні рішення, а є саме по собі промисловою галуззю, що також належить до смарт-міста.

Основними технологіями, що забезпечують рівень «смарт» є: Мобільні додатки (Mobile applications), Доповнена реальність (Augmented reality), Віртуальна реальність (Virtual reality), Інтернет речі (IoT) та Великі дані (Big Data). Головною ідеєю Інтернет речей є наявність зв'язку між технологічними пристроями на території усіх об'єктів туризму для досягнення гуманізованої, зручної та ефективної роботи системи галузі. Інтернет речі зараз не досягли широкого поширення і в більшості вони мають лише деякі прояви, наприклад, в смарт-паркуванні та безпілотних автомобілях.

Ключовим компонентом усіх раніше згаданих технологій є саме їх взаємозв'язок. На даний момент його переважно забезпечує мережа 4G та її стаціонарний варіант Wi-Fi 5.0. Проте повноцінне забезпечення роботи смарт-міста покладено на їх наступників 5 та 6 покоління відповідно.

Для популяризації впровадження інновацій ще у 2011 році було створено Smart City Expo World Congress – провідну глобальну платформу для експертів, що працюють у сфері розвитку смарт-міст. Варто зазначити, що у 2022 році журі виставки вирішило надати Києву спеціальну відзнаку на честь мужності та за посилення стійкості і безперервності надання послуг у надзвичайних умовах. Подібні ініціативи існують і на більш локальному рівні. Існують платформи створені спеціально для: співпраці п'яти скандинавських країн (Ісландія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія) – Nordic Smart City Network, співпраці в межах Швеції – Smart City Sweden та його складова – Stockholm Smart City [2, 3, 12, 15].

Для розвитку смарт-міста Стокгольм у 2017 році було прийнято відповідну стратегію,

в межах якої було створено низку проектів (Smart Locks – впровадження смарт-замків, Smart and Connected Lighting – реалізація контролю освітлення міста, Smart Traffic Control – контроль руху транспорту, IoT Platform Stockholm – впровадження Інтернет речей).

Також прикладом розвитку смарт-міста є Сінгапур. Місто-держава реалізує велику кількість проектів, а об'єднує це все платформа Smart Nation Singapore. Оскільки приблизно 90% населення міста мають смартфони, влада вирішила створити однойменний додаток для взаємодії із жителями та відвідувачами і надати громадянам єдину платформу доступу до майже усього спектру державних послуг (98% станом на 2021 р.) [13, 14].

Чудовим прикладом гнучкості технологій є плановий розвиток острова Сентоза на півдні Сінгапуру. Для розвитку курорту було створено окрему установу Sentosa Development Corporation (SDC). Інноваційні технології стали важливим інструментом для о. Сентоза із початком пандемії COVID-19. На території острова запровадили віртуальні тури та атракціони, а під час реального відвідування острова попередньо встановлене обладнання слідувало, щоб туристи дотримувалися безпечної дистанції.

У 2017 році було створено концепцію «КИЇВ СМАРТ СІТІ 2020» [18]. В 2019 році, в тому числі, у зв'язку зі створенням Міністерства цифрової трансформації України [19], наша держава активізувала роботу за напрямками цифровізації та діджиталізації, зокрема і в туристичній сфері.

В той же час, впровадження інноваційних технологій в туристичну сферу було сповільнено через потужні зовнішні загрози – карантинні обмеження та пандемію гострого респіраторного захворювання COVID-19 та повномасштабне військове вторгнення. Від наслідків карантинних обмежень і пандемії COVID-19 (2020) туристична галузь столиці змогла відновитись в 2021 році, досягнувши показників 2019 року завдяки консолідації зусиль всіх стейкхолдерів – бізнесу, громадськості, наукової спільноти, ефективної координації та підтримки з боку міської влади – Управління туризму та промоцій Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). В той же час, Міська цільова програма розвитку туризму міста Києва на 2019–2021 роки, на жаль, була виконана лише

на 59% через недостатнє фінансування [20]. Повномасштабне військове вторгнення, яке розпочалось вранці 24 лютого 2022 року і триває на даний момент (березень 2024 року), є сильним стримуючим фактором розвитку

туризму через ряд причин – небезпеку, обмеження фінансування та інші [9, 21].

Про негативний вплив пандемії та повномасштабної війни свідчить негативна динаміка показників роботи туристичної галузі у місті Києві.

Таблиця 2. Основні фінансові показники туристичної діяльності міста Києва за 2020-2022 роки

Показники	Роки			Відхилення	
	2020	2021	2022	Абс. Відхилення за 2021-2022 рр., ±	Темп приросту за 2021-2022 рр., %
1. Дохід від реалізації послуг, всього, млн. грн.	34,7	76,0	38,8	-37,2	-48,9
2. Податок на додану вартість, млн. грн.	5,8	12,7	6,5	-6,2	-48,9
3. Чистий дохід від реалізації послуг млн. грн	28,9	63,3	32,3	-31,0	-48,9
4. Собівартість реалізованих послуг млн. грн	21,5	42,6	25,2	-17,3	-40,7
5. Собівартість реалізованих послуг % до доходів	62,0	56,0	65,0	9,0	16,1
6. Валовий прибуток млн. грн	7,4	20,8	7,1	-13,7	-65,8
7. Фінансовий результат від операційної діяльності, млн. грн.	7,4	20,8	7,1	-13,7	-65,8
8. Податок на прибуток, млн. грн.	1,3	3,7	1,3	-2,5	-65,8
9. Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	6,1	17,0	5,8	-11,2	-65,8
10. Рентабельність реалізації послуг, %	17,5	22,4	15,0	-7,4	-32,9

Джерело: побудовано авторами за даними Управління туризму та промоцій Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації).

Отже, постійні зовнішні та внутрішні загрози не дають можливості нарощувати показники не тільки смарт-туризму, а й туризму взагалі, у традиційному його прояві.

Однак туризм сміливо можна вважати гнучкою частиною економіки. Його розвиток у складний період відбувається завдяки новітнім технологіям. В умовах глобалізації, а також сучасних викликів повномасштабної війни та подальшого повоєнного відновлення туристичної галузі, значення розробки та впровадження інноваційних інформаційних технологій в туризмі, зокрема і для міста Києва, стрімко зростає. Це сприятиме підвищенню комфорту гостей, а також підвищенню привабливості міста Києва як туристичної дестинації та розширенню асортименту туристичних послуг і, відповідно, зростанню доходів від туризму. У 2019 року Міжнародний Інститут розвитку менеджменту (IMD) у партнерстві з Сінгапурським університетом технологій та дизайну (SUTD) розробили Індекс смарт-міст. Відповідно до нього Київ посідав 82 із 118 місце у 2021 році, піднявшись на 16 позицій порівняно із попереднім роком (98 у 2020). Така тенденція показує стрімкий розвиток Києва у напрямку повноцінного смарт-міста [4, 5, 11].

Висновки. На думку авторів, задля посилення позиції міста Києва у світових рейтингах та, зокрема, розвитку напрямку смарт-туризму в столиці України, доцільним буде:

- 1) розробка та впровадження нового удосконаленого програмного документу «КИЇВ СМАРТ СІТІ 2020» [18], в якому формат «концепції» (що лише вказує на напрямок діяльності) буде замінено на нормативний документ із конкретним планом дій із вимірюваними показниками та кроками реалізації, стандартним понятійним апаратом і термінологічною базою;
- 2) розробка та впровадження системи стандартизації, яка є одним із основних принципів розвитку смарт-міста;
- 3) напрацювання та затвердження належної правової бази в сфері цифровізації та впровадження смарт-технологій;
- 4) належне фінансування заходів із розвитку смарт-міста та смарт-туризму;
- 5) міжнародна співпраця, обмін досвідом і впровадження прогресивних інструментів і практик.

Враховуючи значення туризму для відновлення економіки та формування позитивного іміджу країни та дестинації, важливість розвитку галузі відповідно до

найсучасніших глобальних трендів, впровадження інструментів смарт-сіті та смарт-туризму є важливою складовою післявоєнного відновлення України. Запорукою ефективного

впровадження цих підходів є системний підхід, розробка та впровадження нормативної бази та системи стандартизації.

Література:

1. Alonso González J. A., & Rossi, A. (2011). New Trends for Smart Cities. <https://cordis.europa.eu/docs/projects/cnect/6/270896/080/deliverables/001-D2221NewtrendsforSmartCities.pdf>
2. Description of Nordic Smart City Network. <https://nscn.eu/>
3. GlobalData Thematic Research. History of smart cities: Timeline. <https://www.verdict.co.uk/smart-cities-timeline/>
4. International Institute for Management Development. <https://www.imd.org/>
5. Launch of Smart City Index by IMD and SUTD. Lee Kuan Yew Centre for Innovative Cities. <https://lkyic.sutd.edu.sg/others/launch-smart-city-index-imd-sutd/>
6. Lazaroiu, G. C., & Roscia, M. (2012). Definition methodology for the smart cities model. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2012.09.028>
7. Nam, T., Pardo, T. A. (2011). Conceptualizing smart city with dimensions of technology, people, and institutions. DOI: 10.1145/2037556.2037602
8. Piro, G., Cianci, I., Grieco, L. A., Boggia, G., & Camarda, P. (2014). Information centric services in Smart Cities. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jss.2013.10.029>
9. Rastvorova M. Good governance principles in tourism sector during the war: the ways of implementation and lessons learned / M. Rastvorova // Relationship between public administration and business entities management: proceedings 2nd International Conference (November 12, 2022 in Tallinn, Estonia). - Tallinn: Scientific Center of Innovative Researches, 2022. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/rastvorova_0001.pdf
10. Schwab, K. (2016). The Fourth Industrial Revolution: What it means, how to respond. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>
11. Smart City Index 2021. <https://imd.cld.bz/Smart-City-Index-2021>
12. Smart City Sweden. Доступ через: <https://smartcitysweden.com/>
13. Smart Nation Singapore. About Digital Government. <https://www.smartnation.gov.sg/about-smart-nation/digital-government/#the-progress-so-far>
14. Smartphone market in Singapore - Statistics and facts. <https://www.statista.com/topics/5842/smartphones-in-singapore/>
15. Stockholm Smart City Conference & Expo. <https://stockholmsmartcitylive.se/english/>
16. UNE 178501 and UNE 178502 on Smart Tourist Destinations. <https://www.en.aenor.com/certificacion/administracion-publica/destino-turistico-inteligente>
17. What is Smart Tourism (And Why Does It Matter)? <https://www.hlp.city/what-is-smart-tourism-and-why-does-it-matter/#>
18. Ініціатива Smart City Kyiv. <https://smartcitykyiv.com/initiative/>
19. Міністерство цифрової трансформації України, Уряд затвердив Положення про Міністерство цифрової трансформації (18.09.2019). Доступ через: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-ministerstvo-cifrovoyi-transformaciyi>
20. Проект Міської цільової програми розвитку туризму в місті Києві на 2022 - 2024 роки. Доступ через: https://kyivcity.gov.ua/kyiv_ta_miska_vlada/struktura_150/vikonavchiy_organ_kivsko_misko_radi_kivska_miska_derzhavna_administratsiya/departamenti_ta_upravlinnya/upravlinnya_turizmu_ta_promotsiy/miski_tsilovi_programi_rozvitku_turizmu_v_misti_kiyevi/miska_tsilova_programa_rozvitku_turizmu_v_misti_kiyevi_na_2022-2024_roki_993261/proyekt_misko_tsilovo_programi_rozvitku_turizmu_v_mkiyevi_na_2022-2024_roki_993269/
21. Растворова М.О., Сивашенко Ю.В. Організація управління туристичною галуззю міста Києва під час повномасштабної війни: SWOT-аналіз. Держава, регіони, підприємство: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали V Міжнародної конференції (м. Київ, 7 грудня 2023 р.). К.: Університет "КРОК", 2023. Доступ через: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2023/paper/view/1985>
22. Havryliuk, S., Melko, L., Uvarova, G., Karyuk, V., & Mihus, I. (2021). IMPLEMENTATION OF THE MODEL OF INNOVATIVE TOURIST PRODUCT IN UKRAINE: FINANCIAL AND ECONOMIC ASPECTS. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(36), 219–232. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v1i36.227769>